ZILELE DE PRELUDIU ALE BĂTĂLIEI DIN DATA DE 9 AUGUST 1849, DE LÂNGĂ CETATEA TIMIŞOAREI

Dan Demşea, Franz Ursachi Hum

Documentul memorialistic pe care-l reproducem aici, în traducere, din limba germană în limba română[1], evocă episodul din 8 august al ciocnirilor din tranşeele şi şanţurile cetăţii Timişoarei, altul decât cel rememorat de către fostul husar din armata ungară, Potemkin Ödön (cel din 4 şi 5 august 1849).

Autorul pomenit mai înainte, pregătise pentru tipar, în cursul anului 1862, o lucrare referitoare la "*cauzele descompunerii armatei ungare în anul 1849", stăruind cu predilecţie asupra "taberelor /de încercuire – n.n./ de la Arad şi Timişoara*". Fără să vrem, am reprodus între ghilimele titlul cărţii sale[2].Tirajul fiindu-i confiscat imediat, a trebuit să treacă câtăva vreme până când autorul a tipărit-o din nou, în anul 1867, la Pesta, sub auspicii favorabile.

Cele două momente, pomenite mai sus, antemergătoare bătăliei din 9 august 1849 au avut resorturi diferite. Acţiunea hazardată, din 4 august 1849, fusese iniţiată de către generalul conte Vécsey, comandantul corpului de armată ungar care finalizase, la sfârşitul lunii mai 1849, asediul cetăţii Aradului. Trebuie să facem aici precizarea că ambele cetăţi, a Aradului şi a Timişorii, s-au dovedit, în cursul anilor 1848-1849 a fi de necucerit cu mijloacele militare existente în dotarea taberelor de asediu ale armatei ungare. Capitularea condiţionată a cetăţii Aradului, după nouă luni de încercuire, şi-a avut raţiunile ei tactice, care nu fac obiectul lucrării de faţă. Iar încercuirea cetăţii Timişoara începuse după ocuparea cetăţii Aradului, la 1 iunie 1849.

Nu considerăm că este cazul să detaliem cele petrecute în 4-5 august 1849. Ţinem doar să aducem o completare, reproducând în anexă relatarea celor petrecute în 8 august. Ofiţerul memorialist, Potemkin, ne dă de înţeles că a fost absent începând din seara zilei de 7 august şi a revenit spre sfârşitul zilei de 8 august, când "domnea o linişte adâncă în tabără /.../, adâncă supărare şi amărăciune"[3].

În altă ordine de idei, am încercat o reconstituire a motivaţiilor autorului anonim al "*Descrierii*", redată în anexa noastră. Unul dintre ofiţerii statului-major al cetăţii Timişoarei, "martor ocular" al "împresurării" acesteia, în răstimpul lunilor aprilie-august 1849 ("107 zile"), citind sau fiindu-i relatată cartea lui Potemkin, a

constatat absenţa evenimentului din 8 august 1849. Ca atare, s-a gândit să trimită o "Descriere" a acestuia, spre o eventuală publicare, redacţiei unuia dintre ziarele care apăreau în Braşov, în acei ani. Cu multă probabilitate, Iacob Mureşianu ar putea fi cel care a intrat, finalmente, în posesia manuscrisului de redactare germană, cel pe care-l redăm în anexă, nu numai în traducere românească[4], ci şi în limba germană, transliterat în caractere latine.

"Descrierea unei strălucite fapte de armă din intervalul celor 107 zile de asediu a cetăţii Timişoara, în anul 1849, de către un martor ocular

Comandantul de odinioară al asediatei cetăţi a Timişoarei, Excelenţa Sa Domnul Feldmareşal-locotenent Baron von Rukawina, a hotărât ca, în ziua de 8 august 1849, să efectueze un atac, cu o subunitate, pe ziuă, de-alungul malului drept al canalului Bega (canal care în această vreme era deviat şi uscat), cu scopul de a izgoni duşmanul poziţionat şi camuflat după dig, fapt care i-a silit pe artileriştii de serviciu de pe digul principal să înceteze, în mai multe rânduri, focul; /de-asemenea/, cu scopul de a avea posibilitatea capturării unor prizonieri de la care să se obţină informaţii şi /cu scopul/ de a incendia întăriturile de la podul Episcopului, care fuseseră executate din bârne masive, prevăzute cu guri de tragere. Pe urmă, subunitatea atacatoare trebuia să se retragă sub acoperirea digului care venea din cetate la acest pod.

Pentru a putea duce la bun sfârşit această hotărâre, au fost puşi la dispoziţie 150 de oameni, /alcătuind/ o companie puternică, din rândul celui de-al cincelea batalion al regimentului nr. 13 româno-bănăţean de grăniceri (care s-a oferit în mod voluntar, de mai multe ori, pentru astfel de ieşiri în forţă). Comandantul lor a fost domnul căpitan Babici. Ceilalţi ofiţeri au fost domnii locotenenţi Thoma, Rain şi Iacobici.

La ora 4 după-amiază, această companie a fost poziţionată în primul şanţ /de apărare/; domnul maior Waimann, comandantul batalionului le-a dat instrucţiunile necesare, le-a prezentat scopul incursiunii şi a repartizat efectivul companiei în felul următor: d-l locotenent Iacobici, cu plutonul 1, avangarda; d-l căpitan Babici cu plutonul 2, sprijinul; d-nii locotenenţi Thoma

şi Rain, cu plutoanele 3 şi 4, rezerva. După ce efectivul trupei a primit toate instrucţiunile necesare din partea comandantului, a fost trasă o bombă cu "*Wachteln*"/?/ //f. 2// drept semnal al ieşirii la atac; în acest moment, d-l locotenent Iacobici, împreună cu plutonul său, a atacat duşmanul situat de-alungul taberei şănţuite, spre podul Episcopului; inamicul s-a retras imediat în tranşeea paralelă şi s-a poziţionat acolo. Ajungându-se, conform planului /conceput în interiorul cetăţii Timişoarei/, la capul podului Episcopului, acesta a fost incendiat împreună cu materialele militare găsite acolo. /Din acest moment/, conform ordinelor primite, ar fi trebuit executată retragerea în cetate, de-alungul digului.

Deoarece, însă aici, domnul locotenent Iacobici a observat în prelungirea poziţiei şănţuite, spre podul cartierului Iozefin, o subunitate inamică, el s-a decis, *din proprie iniţiativă, fără să fi avut pentru aceasta vreun ordin, ba chiar împotriva ordinului primit, să atace din nou,* cu Românii săi; a încercuit cei 55 de oameni ai subunităţii inamice şi i-a forţat să se predea. În continuare, a atacat capul podului din dreptul cartierului Iozefin, unde fuseseră aşezate două tunuri inamice care aveau drept acoperire o jumătate de companie, /şi/ i-a dus în stare de derută printr-o înaintare rapidă şi urale, încât /aceştia/ au luat-o la fugă de-alungul canalului Bega; şi /astfel/, atacanţii au capturat două tunuri de 3 funţi; el însuşi /locotenentul Iacobici/ a pus mâna pentru a urgenta transportul lor deosebit de dificil, din baterie peste dig, în cetate; în timpul acestei munci extrem de grele şi periculoase, inamicul a tras cu putere salve de puşcă uşoare şi cartace /şrapnele – n.n./ asupra trupei /imperiale/.

După ce, domnul locotenent Iacobici cu oamenii săi, prin sprijinul comandantului său, domnul căpitan Babici, şi al domnului locotenent Thoma, apoi /şi/ al tunului de pe digul principal, au capturat atât cei 55 de prizonieri cât şi cele două tunuri, cele 54 de puşti, o tobă //f. 3// şi alte elemente de eşafodaj şi armătură ale întăriturii inamice, s-a trecut la retragerea în cetate prin poarta Petrovaradinului; în clipa apropierii de palisade, inamicul a tras din bateria sa o lovitură de cartace şi i-a nimerit, lângă cele două tunuri capturate, pe locotenentul Thoma şi pe încă un om, rănindu-i mortal, iar un om a fost rănit uşor.

Domnul căpitan Babici, ajuns în primul ravelin, şi-a pus în ordine compania şi a amplasat în mijlocul acesteia tunurile cucerite, prizonierii şi celelalte categorii /de bunuri capturate/; apoi au mărşăluit triumfal în cetate, cântând răsunător; iar de-alungul străzii, /începând de/ la Corpul de gardă (sub unul din cele mai mari strigări entuziaste ale cetăţenilor "trăiască împăratul şi credincioşii săi graniceri"), au defilat până în faţa porţii Transilvaniei, unde Excelenţa Sa, domnul Feldmareşal-locotenent Baron Rukawina avea locuinţa-cazemată; tocmai acolo au făcut o demonstraţie, /şi anume/, au format un flanc în dreapta şi în stânga, aşezând

înăuntru prada făcută şi prizonierii: şi au fost primiţi în acest mod de către Excelenţa Sa.

Excelenţa Sa, domnul Feldmareşal-locotenent: B/ar/on Rukawina, - împreună cu restul Statului-major al domnilor generali şi Ofiţeri Superiori, care au urmărit, atacul /grănicerilor/, de la digul principal până la, /poarta/ Petrovaradinului, /şi/ au examinat trofeele cucerite, - ne-a exprimat, în cele ce au urmat, într-o răscolitoare cuvântare către domnii ofiţeri şi ostăşime, mulţumirile sale călduroase; /şi anume/ cu frazele "dragii mei grăniceri credincioşi, voi v-aţi câştigat, cu fiecare moment şi în fiecare ocazie, prin acţiunea voastră deliberată, multă Glorie şi Onoare; în mod evident, atacul de astăzi a fost îndeplinit cu atât de mult eroism şi vitejie, încât înainte-păşirea energică a bravilor Români şi a conducătorului lor, domnul locotenent Iacobici, trebuia să înalţe fiecare inimă de soldat; în plină zi aţi dovedit, în prezenţa întregii Garnizoane, că sunteţi adevăraţii urmaşi ai vechilor timpuri romane; şi că în voi este mereu prezent sângele eroic şi va rămâne veşnic; eu n-am să omit relatarea acestei strălucite fapte //f. 4//, încununată cu lauri, prea înaltului nostru monarh iar meritele voastre vor fi răsplătite".

După ţinerea acestei mişcătoare cuvântări la care asistaseră întreaga Garnizoană şi toţi cetăţenii de faţă, a răsunat strigătul Vivat, Vivat, trăiască împăratul nostru şi toţi grăniţerii săi bravi ; pe urmă s-a defilat cu compania prin faţa Excelenţei Sale; şi în ritm de cânt răsunător, /aceasta/ a intrat din nou în cazemată.

Pentru această strălucită faptă de arme, care cu siguranţă şi-ar putea găsi locul în oricare istorie militară, domnul căpitan Babici, în calitatea sa de comandant, a fost decorat cu Ordinul austriac Coroana de fier, clasa a 3-a, şi cu Ordinul armatei ruseşti, de-asemenea, clasa a 3-a; apoi, domnul locotenent Iacobici, despre care aşa cum se vede din Descriere, că această strălucită faptă de arme s-a putut executa prin înainte-păşirea sa curajoasă, /a fost decorat/ cu Ordinul austriac Coroana de fier, clasa a 3-a; iar echipa din vârf, condusă de către acelaşi, /a fost decorată/ cu medalii de Vitejie, /şi anume/ 5 de aur şi 15 de argint, clasa 1-a.

Drept urmare a acestor atribuiri de decoraţii, domnul Mihail Iacobici, la cererea sa proprie, a fost înălţat de către Majestatea Sa Împăratul, la rangul de cavaler /Ritter/ al Ordinului Coroanei de Fier, clasa a 3-a, în conformitate cu Statutele acestuia, prin Prea Înalta Hotărâre din data de 28 mai 1853, fiind ridicat în corpul cavalerilor imperiului austriac; şi /a fost/ numit de către Reprezentanţa cetăţenilor oraşului liber regal Timişoara, drept "cetăţean de onoare al Timişoarei", conform Scrisorii de merit din 18 ianuarie 1853, cu ocazia inaugurării monumentului /dedicat apărătorilor cetăţii Timişoarei/.

Acceptarea şi purtarea acestui titlu de onoare au fost aprobate prin cel mai înalt decret, în data de 26 octombrie 1863".

"Beschreibung einer Glänzenden Waffenthat aus der 107 Tägigen Belagerung der Festung Temesvar im Jahre 1849 von Einem Augenzeuge

Der damalige Kommandant der belagerten Festung Temesvar, Seine Excellenz den Herrn Feldmarschallieutenant Baron von Rukavina beschloss, dass am 8-ten August 1849 auf den seiten das rechte Ufer des Bega Canals/: welcher während dieser Zeit abgeleitet und ausgetrocknet war:/ aufgeführten damm gedeckt stehenden Feind, welcher die Artilleristen die zur Bedienung auf dem Hauptwall standen, oftmalen zum einstellen des Feuers nöthigte; mit eine Abtheilung ein Ausfall beim Tage, mit der Bestimmung gemacht werde, um denselben von dorten zu vertreiben, seine bei der Bischofsbrücke aus dicken Holz aufgeführten Schutzwähren die mit Schiessscharten versehen waren, in Brand zu setzen, und wo möglich einige Gefangene zu machen, um Nachrichten einzuziehen. – Sodan die ausgefallene Truppe den Rückzug längs den zu dieser Brücke aus der Festung führenden Damm gedeckt anzutreten.

Um diesen Beschluss ausführen zu können, wurde eine 150 Mann starke Compagnie aus den 5-e bataillon des Romanen Banater 13 Grenz Regiments/: die sich zu solche Ausfällen mehrmalen freiwillig gemeldet haben:/ beordert; - der Kommandant derselben war Herr Hauptmann Babich, die übrigen Offizieren wären der Herr Lieutenant Thoma, Rain und Jacobich.

Um 4 Uhr Nachmittag war diese Compagnie in den ersten Graben aufgestellt; der Herr Major und Bataillons Komandant Waimann ertheilte derselben die nöthigten Instructionen und den Zweck des Ausfalles; und vertheilte die Compagnie auf folgende Art; - H/er/r Lieutenant Jacobich bildete mit den 1-e Zug die Avantgarde, Herr Hauptmann Babich mit den 2-e Zug die Unterstützung, Herr Lieutenant Thoma und Rain mit die 3-e et 4-e Zug die Reserve; - nachdem der Mannschaft die noch nöthigen Belehrungen durch ihre Kommandanten ertheilt waren, geschaf vom Hauptwalle ein Bombenschuss mit Wachteln //f. 2// als Zeichen des Ausfalles, in diesem Moment griff der herr Lieutenant Jacobich mit den 1-e zug den Feind in der Verlängerung des verschanzten Lagers gegen der Bischofsbrücke an, welcher sich gleich in der zweiten Paralelle zuruckzog, und sich alldorten posstirte; bei der Bischofs Brücke bis wo die Bestimmung war angelangt, wurde der Brückenkopf und die dabei vorgefundene Schützmaterialien in Brand gesetzt; - nach den erhaltenen Befehl sollte von hieraus der Rückzug längs den Damm in der Festung angetretten werden.

Da aber der Herr Lieutenant Jacobich von hier aus in derVerlängerung des verschanzten Lagers gegen die Iosefsstädten Brücke eine feindliche Abtheilung bemerckte, *so erneuerte er aus eigenen Antrieb ohne hiezu einen Befehl gehabt zu haben, ja gegen den Wortlaut des erhaltenen Befehls* mit seine Romanen den Sturm, umziegelte die 55 Mann starke feindliche Abtheilung und zwang selbe zur Streckung der Waffen, stürmte dann weiter auf den Iosefsstädter Brückenkopf, allwo zwei feindliche Geschütze mit einer halben Kompagnie als Bedeckung standen, brachte durch sein raschesVordringen und Hura rufen dann Kriegslist in Verwirung; welche die Flucht längs den Bega Kanal ergriff; und die Ausfäller eroberte zwei 3 pfündige Geschütze; er legte selbst die Hand an diese Geschütze um deren äusserst schwierige Transportierung aus der baterie über den Damm in die Festung zu beschleinigen, während welcher höchst michsamen und gefahrvollen Arbeit der Feind aus der 2-tere Paralelle mit Kleingewehr und Kartetschen heftig die ausgefallene Truppe beschoss.

Nachdem der Herr Lieutenant Jacobich mit seine Leute durch Unterstützung seines Herrn Kommandanten Hauptmann Babich und Herrn Lieutenant Thoma, dann das Geschütze vom Hauptwall, sowohl die 55 Gefangene als auch die 2 Geschütze 54 Stück feuergewehren 1 Trom-mel /?/ //f. 3// und sonstige Montur- und Armatursforten erobert hat, wurde der Rückzug in der Festung durch das Peterwardeiner thor angetretten; - bei der Annärung an die Palisaden, machte der Feind aus seine Baterie einen Kartätschenschuss und traff den bei den eroberten Geschützen befindlichen Lieutenant Thoma und noch einen Mann, welche tödlich verwundet wurden, und 1 Mann leicht blesirt.

In den ersten Ravellin ungelangt, ordnete der Herr Hauptmann Babich seine Compagnie, und stellte in der Mitte derselben die eroberten Geschütze, die Gefangenen und sonstige Sorten; sodann wurde der Marsch triumpfirend mit klingender Spiele in der Festung angetretten und durch die Hauptgasse bei der Hauptwache/: unter einen grossten Jubelruf der Bürger "es lebe der Kaiser und seine getreuen Grenzers":/ bis vor das Siebenbürger Thor allwo S/eine/r Exzellenz dem Herrn Feldmarschallieutenant Baron Rukawina seine Cassamatenwohnung halte marschiert, alldorten aufmarschiert, und eine Flanke rechts und links formirt, die gemachte Beute sammt Gefangenen hinein gestellt und auf diese Art S-r Exzellenz empfangen.

Seine Exzellenz dem Herrn Feldmarschallieutenant: B-on Rukawina sammt den übrigen Herrn Generäle Stabs und Ober Offiziere die den Ausfall vom Hauptwalle beim Peterwardeiner zusehen, besichtigten die gemachten Trophäen, und drückte in nachstehenden rührenden Anrede den Herrn Offiziere und Mannschaft seinen wärmsten dank aus: mit den Worten "meine liebe getreue Grenzers, ihr habt euch zu jeder zeit und bei jeder Gelegenheit durch eu/e/ren freiwilligen Unternehmen viel Ruhm und Ehre

erworben, doch der heutige Ausfall wurde mit so viel Heldenmuth und Tapferkeit ausgeführt, dass das wackere Vorschreitender braven Romanen unter ihren Anführer Herr Lieutenant Iacobich jedes Soldatenherz erheben musste; - ihr habet beim hellen Tage in Gegenwart der ganzen Garnizon bewiesen, dass ihr wirkliche Nachkömmlinge der alten Römer Zeit; und dass das heldenmüthige Blut in euch stets sei, und ewig bleiben wird; ich werde es nicht unterlassen, // f. 4 // diese glänzende und mit Lorbern gekrönte That, unseren Allerhöchsten Monarchen zu relationiren, und eu/e/re Verdienste werden belohnt werden;" nach dieser abgehaltenen rührenden Anrede welche die ganze Garnison und alle Anwesenden Bürger beiwohnten, ertönte der Ruf Vivat, Vivat, es lebe unser Kaiser hoch, und alle seine brawe Gränzers, - sodann wurde mit der Compagnie vor S/ein/e Exzellenz defilirt, und mit klingender Spiele wieder in die Cassamate eingerückt.

Für diese glänzende Waffenthat, die gewiess in jeder Kriegsgeschichte Platz finden kann, wurde der Kommandant Herr Hauptmann Babich mit der österreichischen Orden der eisernen Krone 3-e Klasse, und den Russischen Armee Orden eben 3-e Klasse, dann der Herr Lieutenant Jacobich welcher wie es aus der Beschreibung zu ersehen ist; dass diese glänzende Waffenthat durch sein tapferes Vorschreiten ausgeführt werde; - mit der österreichischen Orden der eisernen Krone 3-e Klasse ; und die von denselben an der Tete angeführte Mannschaft mit 5 goldenen und 15 silbernen Tapferkeits medaillen 1-e Klasse dekorirt.

In Folge dieser Dekoration wurde der Herr Lieutenant Michael Iacobich auf sein eigenes Ansuchen, von S/eine/s Majestät dem Kaiser, als Ritter des Ordens der eisernen Krone 3-e Klasse den Statuten dieses Ordnung gemäss, mittelst allerhöchsten Entschliessung vom 28-e Mai 1853, in der Ritterstand des österreichischen Kaiserreiches erhoben; - und der Bürgerreprezentanz der königlichen Freistadt Temeswar mittelst Ehrenbrief von 18-ten Iänner 1853 als dem Tage der Enthüllung des Monumentes zum "Ehrenbürger von Temesvar" ernannt; und mit dem allerhöchsten Erlasse vom 26 October 1863, dass Annehmen und führen dieses Ehrentitels bewilliget."

NOTE

[1] Originalul redactat în limba germană, cu caractere gotice, se află în posesia Muzeului Judeţean Braşov, colecţia Casei Mureşenilor, nr. inv. 8392.

[2] Potemkin Ódőn, *Az 1849-ik évi magyar hadsereg feloszlásának okai az aradi s temesvári táborozással*, Pesta, 1867, 186 p.

[3] *Ibidem*, p. 87.

[4] Textul documentului a fost tradus în limba română de către domnul Franz Ursachi Hum, la Arad, în ziua de 24 octombrie 2003.